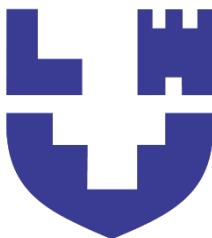

Міністерство освіти і науки України
Луцький національний технічний університет

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ СТУДІЇ

Методичні вказівки
до семінарських занять та виконання самостійної роботи
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньої програми «Медіакомунікації та PR»
спеціальності С7 Журналістика
галузі знань – С Соціальні науки, журналістика, інформація та
міжнародні відносини

денної та заочної форм навчання

Луцьк 2025

УДК 316:32(07)

До друку

Голова вченої ради факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ _____ Г.А. Герасимчук

Затверджено вченою радою факультету цифрових, освітніх та соціальних технологій ЛНТУ, протокол № 7 від «19 березня» 2025 року.

Електронна копія друкованого видання передана для внесення в репозитарій ЛНТУ

Директор бібліотеки _____ Н.П. Поліщук

Рекомендовано до видання на засіданні кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ, протокол № __6__ від «10 березня» __2025 року.

Завідувач кафедри соціогуманітарних технологій _____
О.М. Жук

Укладач: _____ О.М. Жук, кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ.

Рецензент: _____ О.Ю. Сільвестрова, кандидат політичних наук,
доцент кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ

Відповідальний за випуск: _____ О.М. Жук, кандидат історичних наук,
доцент, завідувач кафедри соціогуманітарних технологій ЛНТУ.

С90 Суспільно-політичні студії: методичні вказівки до семінарських занять та виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Медіакомунікації та PR» спеціальності С7 Журналістика денної та заочної форм навчання / уклад. О.М. Жук. Луцьк: ЛНТУ, 2025. 64 с.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
ПЛАНУВАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....	6
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні та історичні основи науки про суспільство і політику.....	8
ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. Держава в політичній системі. Політичні процеси та світова політика.....	29
КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ.....	55
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ.....	56
ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ.....	59

ВСТУП

Сучасний етап розвитку суспільства в умовах постійно змінного середовища, зростання соціальної напруги, політичних криз потребує формування у молоді і зокрема, здобувачів вищої освіти розуміння соціальної та політичної організації суспільства, владно-політичних структур. Це сприятиме формуванню у майбутніх фахівців здатності усвідомлювати цінності громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Метою вивчення дисципліни є: розуміння здобувачами політики як однієї з найважливіших сфер діяльності людського суспільства, інституційної сутності суспільства, усвідомлення сутності соціально-політичних процесів та явищ для практичного застосування в процесі фахової діяльності майбутніх журналістів.

Основними завданнями, що мають бути вирішені у процесі викладання дисципліни, є засвоєння студентами:

- основ соціальної системи як основи суспільної організації життя людей;
- організаційних основ публічної влади, її види та механізм стримувань і противаг;
- феномена держави як основного соціального інституту;
- основами демократії, сучасним процесом демократизації та його особливостями в Україні;
- прав людини і громадянина;
- закономірностей розвитку та функціонування інституціоналізації політичного життя, усвідомлення сутності політичних процесів та явищ, механізмів влади;
- основних термінів та категорій суспільно-гуманітарних наук на рівні їх відтворення і тлумачення для практичного застосування і втілення в процесі фахової діяльності.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачки/здобувачі освіти повинні знати:

- сутність політичного життя, політичних відносин і процесів, про суб'єкт і об'єкт політики;
- права людини і громадянина, суть і значення політичних систем і режимів у житті держави та суспільства;

- геополітичну обстановку та основні процеси міжнародного політичного життя, місце, роль і статус України в сучасному політичному світі;

вміти:

- визначати теоретичні, духовні, прикладні та інструментальні компоненти політичного знання, їх роль і функції в підготовці політичних рішень, у забезпеченні особистого внеску до суспільно-політичного життя;

- орієнтуватися в основних світових та вітчизняних соціально-політичних школах, концепціях і напрямках;

- володіти навичками політичної культури, вміти застосувати політичні знання в своїй професійній та громадській діяльності.

ПЛАНУВАННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1. Теоретичні та історичні основи науки про суспільство і політику

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма		Заочна форма	
	Семінарські заняття	Самост. робота	Семінарські заняття	Самост. робота
Змістовий модуль 1. Теоретичні та історичні основи науки про суспільство і політику				
Тема 1. Суспільно-політичні студії як навчальна дисципліна	4	5		8
Тема 2. Соціальна система та її структура	4	5		9
Тема 3. Особистість у системі соціальних зв'язків	2	5	1	9
Тема 4. Права людини і громадянина	4	5	1	9
Тема 5. Феномен влади, її сутність та механізми здійснення	2	5	1	9
Тема 6. Політична система суспільства.	4	5	1	9
Тема 7. Політична суб'єктність етносів та націй	2	5		9
Разом	22	35	4	62

Змістовий модуль 2. Держава в політичній системі. Політичні процеси та світова політика				
Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Денна форма		Заочна форма	
	Семінарські заняття	Самост. робота	Семінарські заняття	Самост. робота
Тема 8. Держава – основний соціальний інститут	4	5	1	9
Тема 9. Соціальна, правова держава і громадянське суспільство	4	5	1	9
Тема 10. Правові засади та практичні аспекти запобігання корупції	2	5	1	9
Тема 11. Політичні партії та партійні системи	2	5		9
Тема 12. Політична еліта і лідерство	2	5	1	9
Тема 13. Політична свідомість і політична культура	2	5	1	9
Тема 14. Політичні процеси та технології	4	5		9
Тема 15. Сучасний світ і міжнародні відносини	3	5	1	9
Разом	23	40	6	72
ВСЬОГО РАЗОМ	45	75	10	134

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. Теоретичні та історичні основи науки про суспільство і політику.

ТЕМА 1. Соціально-політичні студії як навчальна дисципліна (4 год.)

Мета – розкриття предмету, структури, функцій і методів політичних та соціальних студій, ознайомитись з історією світової та української суспільно-політичної думки.

Питання для обговорення:

1. Об'єкт і предмет політичних та соціальних студій.
2. Категорії, принципи, функції політичних і соціальних студій.
3. Закони та закономірності політичних і соціальних студій.
4. Методи та способи вивчення політичних і соціальних студій.
5. Історія світової соціально-політичної думки і становлення сучасного соціально-політичного знання.
6. Розвиток соціально- політичної думки в Україні: історія і сучасність.

Основні терміни та поняття: соціологія, політологія, суспільство, політика, суб'єкти політики, об'єкти політики, функції політології

Питання для дискусії:

1. Чи можна вважати політику різновидом соціального явища, чи вона має власну автономію?
2. Як змінюється об'єкт вивчення в контексті новітніх соціальних трансформацій (війна, цифровізація, глобалізація)?
3. Які з функцій соціально-політичних студій є визначальними в умовах демократичного суспільства?
4. Наскільки ефективно в Україні реалізується пізнавальна й прогностична функція політичної науки?
5. Які принципи (наприклад, плюралізм, об'єктивність) є найважливішими для аналізу сучасної політики?
6. Як змінюється уявлення про політичні закономірності в умовах гібридних режимів або інформаційної війни?

7. Які методи є найефективнішими для вивчення сучасних політичних процесів (наприклад, контент-аналіз, кейс-стаді, фокус-групи)?
8. Чи може бути політичне дослідження повністю об'єктивним, якщо воно ґрунтується на інтерпретації соціальної дійсності?
9. Які історичні постаті найбільше вплинули на становлення української соціально-політичної думки?
10. Чи сформувалося в Україні власне оригінальне політичне мислення, чи воно лише адаптує західні концепції?

Завдання для самоконтролю:

1. Що є предметом соціально-політичних студій?

- А. Природні закони розвитку суспільства
- Б. Економічні процеси в глобальному вимірі
- В. Взаємозв'язки між суспільством і політикою, владою, державою
- Г. Лише структура уряду

2. Яка з функцій соціально-політичних студій забезпечує формування політичної культури громадян?

- А. Прогностична
- Б. Інтегративна
- В. Ідеологічна
- Г. Виховна

3. До основних категорій соціально-політичних студій належить:

- А. Конкуренція, ринок, інфляція
- Б. Влада, політика, держава, суспільство
- В. Ресурс, виробництво, капітал
- Г. Концепція, алгоритм, парадигма

4. Який з методів найчастіше застосовується для збору емпіричної інформації в політичних дослідженнях?

- А. Історичний
- Б. Анкетування
- В. Математичне моделювання
- Г. Порівняльно-юридичний

5. Хто з мислителів вважається засновником наукової політичної теорії?

- А. Платон
- Б. Арістотель
- В. Нікколо Макіавеллі

Г. Джон Локк

6. Яке поняття в політичній науці означає здатність реалізовувати власну волю, попри опір?

А. Політика

Б. Влада

В. Закон

Г. Ідеологія

7. Який з принципів соціально-політичного аналізу передбачає розгляд політичних явищ у контексті суспільства в цілому?

А. Принцип історизму

Б. Системний підхід

В. Аналітичність

Г. Суб'єктивізм

8. Коли почалося активне формування української політичної думки як системного знання?

А. У XIII столітті

Б. У період Гетьманщини

В. У XIX – на початку XX ст.

Г. Після здобуття незалежності у 1991 р.

9. Який мислитель сформулював ідею суспільного договору як основи влади?

А. Т. Гоббс

Б. К. Маркс

В. А. Токвіль

Г. Ф. Бекон

10. Основною ознакою соціально-політичних студій як науки є:

А. Використання художніх образів

Б. Висвітлення новин

В. Систематичне дослідження політичних і соціальних процесів

Г. Підготовка до управлінської діяльності

Завдання для самостійної роботи:

- 1) Підготувати реферат (презентацію) на тему: «Політичний портрет державного або політичного діяча минулого (чи сучасності)», обсяг – до 10 стор., список використаних джерел є обов'язковим.
- 2) Проведіть класифікацію категорій політології.

Література:

1. Волович В.І., Горлач М., Жиленкова І., Кремень В. Соціологія: Підручник. К: ЦУЛ, 2021. 808 с.
2. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
3. Кузьменко Т. М. Соціологія. Підручник Видавництво: Центр навчальної літератури. Київ, 2019. 320 с.
4. Логвина В.Л. Л Політологія. Навчальний посібник. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 304 с.
5. Наливайко Л. Р., Чепік-Трегубенко О. С. Сучасний суспільний лад України: поняття, принципи, система: монографія. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 203 с.
6. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с
7. Суспільно-політичні студії: конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Медіакомунікації та PR» спеціальності С7 Журналістика денної та заочної форм навчання / уклад. О.М. Жук. Луцьк: ЛНТУ, 2025. 100 с.

Тема 2. СОЦІАЛЬНА СИСТЕМА ТА ЇЇ СТРУКТУРА (4 год.)

Мета - розкрити сутність суспільства як соціальної системи, сформувати розуміння соціального інституту, соціальної стратифікації

Семінарське заняття 1

Питання для обговорення:

1. Суспільство: сутність і типологія Стадії розвитку людського суспільства
2. Соціальна структура суспільства. Класифікація суспільств.
3. Концепції розвитку суспільства. Мережеве, інформаційне, глобальне суспільство.
4. Соціальна стратифікація.

Семінарське заняття 2.

Питання для обговорення:

1. Соціальний інститут: сутність, структурні елементи та функції.

2. Види соціальних інститутів.

3. Поняття, типологія та моделі соціальної організації.

Основні терміни і поняття: суспільство, ознаки суспільства, економічна, соціальна та духовна (соціокультурна) підсистеми суспільства, закрите і відкрите суспільство, стратифікація, соціальні інститути, інституціоналізація, соціальна організація, соціальна група.

Запитання для дискусії:

1. Чи є сучасне українське суспільство індустріальним, постіндустріальним чи інформаційним? Обґрунтуйте.
2. Які риси притаманні мережевому суспільству, і чи можемо ми говорити про формування такого в Україні?
3. Наскільки актуальні марксистські та функціоналістські теорії соціальної стратифікації у XXI столітті?
4. Як впливає глобалізація на соціальну структуру сучасних суспільств?
5. Чи зберігається поділ на класи в умовах інформаційної економіки?
6. Чим відрізняється традиційне суспільство від сучасного – за структурою, динамікою та ціннісними орієнтирами?
7. Як впливають технології на формування нових соціальних прошарків?
8. В чому відмінність формальних та неформальних соціальних інститутів?

Дискусії у групах за темами:

9. «Сім'я перестає бути головним соціальним інститутом у XXI столітті»: які фактори це зумовлюють? Які інститути займають її місце?
10. «Освіта як соціальний інститут не встигає за змінами суспільства»: чи треба змінювати функції освіти – від формування знань до формування навичок?
11. «Соціальні мережі як нова форма неформальних інститутів контролю поведінки»

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Хто з соціологів розглядав суспільство як біологічний організм?

А. Е. Дюркгейм

Б. М. Вебер

В. Г. Спенсер

Г. К.Маркс

Д. Т. Парсонс

2. *Хто з соціологів запропонував «соціальну дію» розглядати як вихідний пункт соціологічного аналізу?*

А. О.Конт

Б. Е.Дюркгейм

В. Г.Спенсер

Г. М.Вебер

Д. Т. Парсонс

3. *Хто з соціологів уперше використав поняття «структура» і «функція» при дослідженні суспільства?*

А. О. Конт

Б. М. Вебер

В. Г. Спенсер

Г. Е. Дюркгейм

Д. К.Маркс

4. *Як називається група, що є для індивіда еталоном?*

А. вторинна група

Б. референтна група

В. первинна група

Г. формальна група

Д. соціальна група

5. *Процес інституалізації - це:*

А. упорядкування соціальних зв'язків

Б. існування соціальних інститутів

В. відмирання соціальних інститутів

Г. визначення й закріплення соціальних ролей і статусів

Д. зміна соціального статусу

6. *Яка система соціальної нерівності характеризується більш високою соціальною мобільністю?*

А. стани

Б. касти

В. класи

Г. рабство

Д. соціальні групи

7. *Особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами:*

- А. суперництво
- Б. конкуренція
- В. конфлікт
- Г. співпраця
- Д. взаємодія

8. *Ієрархічно організована структура соціальної нерівності, що існує в певному суспільстві в певний історичний період:*

- А. соціальна мобільність
- Б. соціальна структура
- В. соціальна стратифікація
- Г. соціальна адаптація
- Д. соціальна інтеграція

9. *За яким основним критерієм усі існуючі суспільства поділяють на традиційні, індустриальні та постіндустріальні?*

- А. наявність писемності
- Б. чисельність рівнів управління
- В. ступінь соціальної диференціації
- Г. спосіб здобування засобів для існування
- Д. наявність мобільності

10. *Хто з учених уперше використав термін «соціологія»?*

- А. Ч. Дарвін
- Б. О. Конт
- В. К. Маркс
- Г. М. Вебер
- Д. Е. Дюркгейм

Завдання для самостійної роботи:

- 1) *Охарактеризуйте структурні елементи, завдання та функції політичної або економічної, або духовної (соціокультурної) підсистеми суспільства (на вибір).*
- 2) *Заповніть таблицю «Функції та структурні елементи соціальних інститутів»:*

Інститути	Функції	Основні ролі	Фізичні риси
Сімейно-шлюбні			

Економічні			
Політичні			
Релігійні			
Освіта			
Культура			

Література:

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
2. Кузьменко Т. М. Соціологія. Підручник Видавництво: Центр навчальної літератури. Київ, 2019. 320 с.
3. Соціологія: навчальний посібник для студентів для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с.
4. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді 2020 р. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/democracy>
5. Теорія політики: підручник / Денисенко В. М., Бліхар В. С., Требін М. П. та ін. Львів: Ліга-прес, 2015. 668 с.
6. Чепік-Трегубенко О. С., Єнін М. Н., Наливайко Л. Р. Соціальна система. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Соціальна система>
7. Суспільно-політичні студії: конспект лекцій для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Медіакомунікації та PR» спеціальності С7 Журналістика денної та заочної форм навчання / уклад. О.М. Жук. Луцьк: ЛНТУ, 2025. 100 с.

ТЕМА 3: ОСОБИСТІТЬ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНИХ ЗВ'ЯЗКІВ (2 год.)

Мета – дати розуміння соціологічній структурі і типологізації особистості.

Питання для обговорення:

1. Особистість як предмет соціологічного аналізу.
2. Соціологічна структура і типологізація особистості
3. Поняття, стадії, види соціалізації особистості.

Основні терміни і поняття: людина, індивід, індивідуальність, особистість, соціологічна структура особистості, особистість як соціальна система, інтеракціонізм, соціалізація, стадії соціалізації

Питання для дискусії:

1. Чи можлива повна реалізація особистості поза соціальним контекстом?
2. Які соціальні інститути найбільше впливають на становлення особистості в сучасній Україні?
3. Як змінюється особистість у кризових або воєнних умовах? *(Приклади з сучасного досвіду українського суспільства.)*

Кейси для групової роботи:

4. **Кейс 1:** «Конформіст чи інноватор?» Співробітник офісу відмовляється виконувати завдання, яке суперечить його цінностям, хоча інші працівники беззаперечно підкоряються.
Завдання: До якого типу особистості за типологією Мертона (конформіст, інноватор, ритуаліст, тощо) можна віднести цю людину? Які соціальні зв'язки впливають на прийняття рішення? Які наслідки може мати така поведінка для особистості і для групи?
5. **Кейс 2:** «Рольова колізія» Молода жінка – мати двох дітей – отримала пропозицію керівної посади, яка потребує частих відряджень. Її родина проти, колеги підтримують.
Завдання: Які соціальні ролі вступають у конфлікт? Як проявляється структурна напруга між очікуваннями різних соціальних груп? Як такі конфлікти впливають на соціалізацію?
6. **Кейс 3:** «Військовослужбовець після демобілізації». Після повернення з фронту ветеран намагається повернутися до цивільного життя, але стикається з нерозумінням колег, байдужістю суспільства та особистими труднощами.
Завдання: Які етапи ресоціалізації проходить ветеран? Яку роль грають соціальні інститути у цьому процесі? Які шляхи полегшення ресоціалізації ви б запропонували?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Що в соціології означає термін "особистість"?

- А. Людина як біологічна істота
- Б. Сукупність фізичних та психічних рис індивіда
- В. Індивід як носій соціальних ролей, норм і цінностей

- Г. Розумна істота, здатна до навчання
2. *Що є основною ознакою особистості як соціальної категорії?*
- А. Володіння мовою
 Б. Соціальна активність і здатність до саморегуляції
 В. Біологічна стать
 Г. Професійна підготовка
3. *Який з термінів означає одиничного представника людського роду?*
- А. Особистість
 Б. Індивід
 В. Суб'єкт
 Г. Індивідуальність
4. *Який із термінів найкраще характеризує унікальні, неповторні риси людини?*
- А. Особистість
 Б. Соціальний тип
 В. Індивідуальність
 Г. Індивід
5. *Що з наведеного є основними стадіями соціалізації?*
- А. Соціальна адаптація та інтеграція
 Б. Первинна та вторинна
 В. Соціальне навчання та ресоціалізація
 Г. Дитинство, юність, дорослість
6. *Що таке первинна соціалізація?*
- А. Засвоєння норм через професійну діяльність
 Б. Соціалізація в підлітковому віці
 В. Перший етап формування особистості в родині
 Г. Адаптація до нових умов життя
7. *До яких агентів належить сім'я у процесі соціалізації?*
- А. Формальні
 Б. Первинні
 В. Вторинні
 Г. Інституційні
8. *Що таке ресоціалізація?*
- А. Повернення людини до соціальної активності після ізоляції
 Б. Початкове навчання соціальним нормам
 В. Відмова від суспільних цінностей
 Г. Засвоєння цінностей у процесі дорослішання

9. Яка теорія особистості акцентує на взаємодії між індивідами та соціальними ролями?

- А. Теорія конфлікту
- Б. Психоаналіз
- В. Символічний інтеракціонізм
- Г. Структурний функціоналізм

10. Хто з учених є автором концепції "дзеркального Я"?

- А. Т. Парсонс
- Б. Дж. Мід
- В. Ч. Кулі
- Г. З. Фрейд

Завдання для самостійної роботи:

Підготуйте есе на тему: «Особистість як соціальна система в рамках структурного функціоналізму Т. Парсонса»

Література

1. Волович В., Горлач М., Жиленкова І., Кремень В. Соціологія: Підручник. К : ЦУЛ. 2021. 808 с.
2. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 320 с.
3. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук, О. М. Сахань ; за ред. М. П. Требі на. – 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 462 с.
4. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с. https://duikt.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf
5. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації. В 2-х т. Харків: Видавництво «Юридична думка». Т.1. 2018. 676 с. ; Т.2. 2019. 588 с.

Тема 4. КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА (4 год.)

Мета – засвоїти розуміння конституційного правового регулювання прав і свобод людини і громадянина

Питання для обговорення:

Семінарське заняття 1:

1. Визначення поняття «права людини». Класифікація прав людини.
2. Основні права людини і громадянина.
3. Міжнародні стандарти в галузі прав людини.

Семінарське заняття 2:

4. Забезпечення прав і свобод людини, громадянина у конституціях зарубіжних держав
5. Конституційні права і свободи людини в Україні.

Основні терміни і поняття: права людини; права громадянина; особисті права і свободи; принципи правового статусу людини і громадянина; рівноправність; конституційні права, свободи і обов'язки людини та громадянина; омбудсман.

Питання для дискусії:

1. Чи є права людини універсальними для всіх країн та культур?
2. Чому права людини потребують міжнародного захисту, якщо кожна держава має свою конституцію?
3. Чи повинні держава та суспільство втручатися, якщо людина добровільно відмовляється від своїх прав?
4. У чому головні відмінності у трактуванні прав людини в українській Конституції та в конституціях інших країн (США, Німеччини, Франції)?
5. Чи достатньо гарантій захисту прав людини в Конституції України? Чому іноді ці права не дотримуються на практиці?
6. Хто несе головну відповідальність за дотримання прав людини в державі: держава, суд, поліція, громадянське суспільство чи самі громадяни?
7. Чи може держава обмежувати права громадянина в інтересах суспільства? Де межа між правами і безпекою?
8. Чи можна примусити людину реалізовувати своє право, наприклад, на освіту або працю?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Яке з наведених прав є особистим (громадянським)?*
 - А. Право на освіту
 - Б. Право на працю
 - В. Право на свободу слова
 - Г. Право на підприємницьку діяльність
2. *Який документ вважається основою сучасного міжнародного права у сфері прав людини?*
 - А. Європейська соціальна хартія
 - Б. Загальна декларація прав людини
 - В. Гаазька конвенція
 - Г. Статут ООН
3. *Яке з перелічених прав не може бути обмежене навіть під час воєнного чи надзвичайного стану?*
 - А. Право на свободу пересування
 - Б. Право на освіту
 - В. Право на життя
 - Г. Право на підприємництво
4. *До якого покоління прав людини належать політичні права (наприклад, право на участь в управлінні державою)?*
 - А. До першого
 - Б. До другого
 - В. До третього
 - Г. До четвертого
5. *Яке з положень НЕ передбачене Конституцією України?*
 - А. Кожна людина має право на повагу до своєї гідності
 - Б. Держава має гарантувати щастя кожному громадянину
 - В. Права і свободи людини є невідчужуваними
 - Г. Громадяни мають право на свободу об'єднання
6. *Який міжнародний орган здійснює захист прав людини в Європі?*
 - А. Міжнародний суд ООН
 - Б. Європейський суд з прав людини
 - В. Міжнародний кримінальний суд
 - Г. Генеральна асамблея ООН
7. *Що означає принцип невідчужуваності прав людини?*
 - А. Їх може передавати тільки держава
 - Б. Вони виникають лише за наявності громадянства

В. Вони належать людині від народження

Г. Вони можуть бути обмежені лише законом

8. *Установіть відповідність між видами прав і прикладами:*

Види прав

Приклади

1. Політичні	А. Право на участь у виборах
2. Соціальні	Б. Право на охорону здоров'я
3. Економічні	В. Право на підприємницьку діяльність
4. Особисті (громадянські)	Г. Право на свободу слова
9. *Оберіть усі права, які входять до складу соціальних прав:*
- А. Право на працю
 - Б. Право на житло
 - В. Право на свободу світогляду
 - Г. Право на освіту
 - Д. Право на мирні зібрання

Завдання для самостійної роботи:

Виписати з тексту Конституції України статті , що закріплюють права і свободи за категоріями: особисті, політичні, соціально-економічні, соціально-культурні.

Література

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Преса України, 1997. 80 с.
3. Основи демократії: підручник для студентів вищих навч. закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє вид., оновл. і доп. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.

Тема 5. ФЕНОМЕН ВЛАДИ, СУТНІСТЬ ТА МЕХАНІЗМИ ЗДІЙСНЕННЯ (4 год.)

1. Влада як соціальний феномен. Структура і ресурси влади.
2. Особливості політичної влади
3. Механізми здійснення державної влади.

Основні терміни і поняття: влада, кратологія, політична влада, державна влада, функції влади, суб'єкти влади, об'єкти влади, ресурси влади, джерела влади, легітимність влади, легітимація влади.

Питання для дискусії у групах:

- **Група 1:** Чи можна вважати соціальні мережі новим інструментом політичної влади?
- **Група 2:** У чому відмінність політичної влади від економічної та релігійної? Яка з них більш стабільна?
- **Група 3:** Які чинники найбільше впливають на легітимацію влади у сучасному світі: вибори, традиції, економічні результати, військова сила, медіа?
- **Група 4:** Які механізми державної влади є найефективнішими в умовах кризи?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Яке з визначень найточніше відображає суть соціальної влади?*
 - А. Здатність держави використовувати примус
 - Б. Здатність впливати на поведінку інших людей
 - В. Можливість контролювати економічні процеси
 - Г. Право видавати нормативно-правові акти
2. *Хто є засновником терміну "кратологія" як науки про владу?*
 - А. Ніколо Макіавеллі
 - Б. Макс Вебер
 - В. Микола Алексєєв
 - Г. Василь Лепкий
3. *До основних ресурсів влади НЕ належить:*
 - А. Сила (примус)
 - Б. Закон
 - В. Авторитет
 - Г. Генетична спадковість
4. *Що з наведеного є ознакою політичної влади?*
 - А. Заснована на договірних відносинах між фізичними особами
 - Б. Встановлюється в межах виробничих відносин
 - В. Має загальносуспільний характер і здатність до легітимного примусу
 - Г. Існує тільки у релігійних організаціях

5. *Що означає легітимність влади?*
 - А. Визнання її законною більшістю населення
 - Б. Підтримка влади іноземними державами
 - В. Силова перевага над іншими суб'єктами
 - Г. Наявність військового потенціалу
6. *Який механізм є ключовим у здійсненні державної влади в демократичній державі?*
 - А. Насильство
 - Б. Пряма дія харизматичного лідера
 - В. Поділ влади на законодавчу, виконавчу, судову
 - Г. Панування однієї політичної партії
7. *Оберіть усі елементи структури влади:*
 - А. Суб'єкти влади
 - Б. Об'єкти влади
 - В. Політичні партії
 - Г. Ресурси влади
 - Д. Емоційна прихильність
8. *Установіть відповідність між формами легітимності (за М. Вебером) і прикладами:*

Форма легітимності	Приклад
1. Традиційна	А. Визнання влади монарха на основі звичаю
2. Харизматична	Б. Влада лідера, що має виняткову особисту привабливість
3. Раціонально-правова	В. Влада президента, обраного за конституційною процедурою

Завдання для самостійної роботи:

Підготуйте есе на одну із тем:

1. Чи може влада існувати без насильства? (Які альтернативи насильницькому втручання використовують сучасні держави?)
2. Які джерела влади втрачають значення в умовах цифрового суспільства, а які, навпаки, посилюються?

Література

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.

2. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу. Міжнародна фундація виборчих систем, 2018. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/IFES-Ukraine-Democracy-from-Theory-to-Practice-Course-Reader-v1-2018-08-29-Ukr.pdf>
3. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Преса України, 1997. 80 с.
4. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.
5. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с

ТЕМА 6. ПОЛІТИЧНА СИСТЕМА СУСПІЛЬСТВА (4 год.)

Мета: розкрити сутність політичної системи, її типи, особливості політичної системи України.

Питання для обговорення:

1. Політична система як сукупність владних інститутів.
2. Функції політичної системи, її різновиди.
3. Політична система України.

Основні терміни і поняття: політична система, англо-американський тип політичної системи, континентально-європейський тип політичної системи, демократична політична система, тоталітарна політична система, держава, функції держави, ознаки держави, органи державної влади.

Питання для дискусії:

1. Чи може існувати ефективна держава без розвиненої політичної системи?
2. Які ознаки відрізняють демократичну політичну систему від авторитарної чи тоталітарної?
3. Чи є політичні партії ключовими елементами політичної системи в сучасному суспільстві, чи їх роль зменшується?
4. Який тип політичної системи – англо-американський чи континентально-європейський є ефективнішим?
5. Чи може політична система бути стабільною без активної участі громадян?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Політична система – це:*
 - А. Сукупність економічних інститутів, які здійснюють управління
 - Б. Система органів виконавчої влади
 - В. Сукупність інститутів, норм, відносин і зв'язків, пов'язаних із владою в суспільстві
 - Г. Механізм забезпечення соціального контролю
2. *Який з наведених елементів НЕ входить до складу політичної системи?*
 - А. Політичні партії
 - Б. Правоохоронні органи
 - В. Держава
 - Г. Родина
3. *Яка з політичних систем характеризується домінуванням однієї ідеології та контролем над усіма сферами життя?*
 - А. Демократична
 - Б. Авторитарна
 - В. Тоталітарна
 - Г. Парламентська
4. *До якого типу політичної системи належить Україна згідно з Конституцією?*
 - А. Тоталітарна
 - Б. Демократична
 - В. Авторитарна
 - Г. Напівпрезидентська монархія
5. *Яка функція політичної системи пов'язана з розробкою рішень і виробленням політичного курсу?*
 - А. Інтегративна
 - Б. Регулятивна
 - В. Комунікативна
 - Г. Функція прийняття рішень
6. *Який тип політичної системи притаманний США та Великобританії?*
 - А. Континентально-європейський
 - Б. Тоталітарний
 - В. Англо-американський
 - Г. Авторитарний

7. *Оберіть усі структурні елементи політичної системи:*

- А. Держава
- Б. Політичні партії
- В. Громадські організації
- Г. Приватні компанії
- Д. Політична ідеологія

8. *Установіть відповідність між типом політичної системи та його характеристикою:*

Тип політичної системи	Характеристика
1. Демократична	А. Верховенство права, участь громадян у виборах
2. Авторитарна	Б. Обмеження політичних свобод, сильна виконавча влада
3. Тоталітарна	В. Ідеологічна монополія, контроль над усім життям суспільства

Завдання для самостійної роботи:

1) *Опрацюйте наукову статтю і занотуйте тези:*

Іванов Микола Теоретичні засади та практичні завдання оптимізації політичної системи сучасного українського суспільства *Політичні дослідження*. 2023. № 1 (5). С. 36-47. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/politychni-doslidzhennia-2023-1-5/>

2) *Підготуйте есе на тему: «Чи здатна політична система України ефективно реагувати на виклики воєнного часу?»*

Література

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
2. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Преса України, 1997. 80 с.
3. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с

ТЕМА 7. ПОЛІТИЧНА СУБ'ЄКТНІСТЬ ЕТНОСІВ ТА НАЦІЙ (2 год.)

Мета – розуміти сутність понять етнос, нація, національні відносини та національної політики

Питання для обговорення:

1. Сутність етносу та нації. Поняття «національний» та «націоналізм».
2. Національні відносини та національна політика.
3. Формування національної ідентичності

Основні терміни і поняття: етнос, народ, нація, етнополітологія, націоналізм, національні інтереси, національна та громадянська ідентичність, етнополітика.

Питання для дискусії:

1. У чому полягає різниця між націоналізмом як ідеологією та шовінізмом?
2. Чи можливо поєднати етнічну багатоманітність із єдиною національною ідентичністю держави? (Приклади поліетнічних держав: Швейцарія, Канада, Україна.)
3. Яку роль відіграє держава у формуванні національної ідентичності?
4. Чи має держава право втручатися у збереження культур етнічних меншин, чи це повинна бути лише їхня справа?
5. Якою повинна бути національна політика України в умовах війни?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Етнос* — це:
 - А. Політична партія національного типу
 - Б. Сукупність людей, об'єднаних спільним громадянством
 - В. Суспільна група з історичною спільністю культури, мови, традицій
 - Г. Населення певної території
2. *Який термін означає політику держави щодо регулювання міжетнічних відносин?*
 - А. Геополітика
 - Б. Етнополітика
 - В. Етнологія
 - Г. Етнонаціоналізм

3. *Яка ідеологія передбачає пріоритет нації у державному житті?*
 - А. Космополітизм
 - Б. Націоналізм
 - В. Інтегралізм
 - Г. Федералізм
4. *Що з наведеного є прикладом національної політики держави?*
 - А. Виплата пенсій
 - Б. Встановлення державної мови
 - В. Проведення муніципальних виборів
 - Г. Податкове регулювання
5. *Який термін означає відчуття належності до певної нації, спільноти?*
 - А. Етнічний конфлікт
 - Б. Національна самосвідомість
 - В. Інституціоналізація
 - Г. Громадянська активність
6. *Оберіть риси, притаманні нації:*
 - А. Спільна територія
 - Б. Спільна мова
 - В. Єдина система освіти
 - Г. Етнічне походження
 - Д. Спільні політичні прагнення
7. *Установіть відповідність між поняттям і його визначенням:*

Поняття	Визначення
1. Етнополітологія	А. Система дій держави щодо міжнаціональних відносин
2. Націоналізм	Б. Ідеологія пріоритету національних інтересів
3. Етнополітика	В. Наука про політичні процеси в етнічному середовищі

Завдання для самостійної роботи:

Підготуйте реферат на одну із тем:

1. Феномен націоналізму: типи, етапи розвитку, сучасні форми
2. Національна політика в умовах багатонаціональної держави
3. Проблема формування національної ідентичності в Україні
4. Етнополітика в сучасній Україні: виклики, ризики, перспективи

5. Концепція політичної нації в Україні: стан і перспективи розвитку
6. Громадянська і національна ідентичність: конфлікт чи гармонія?
7. Роль освіти, мови та культури у формуванні національної самосвідомості
8. Політика мультикультуралізму: досвід Канади, Швейцарії, Великобританії
9. Сучасні тенденції націоналізму в Європі та світі
10. Права корінних народів: міжнародні стандарти і національні практик

Література:

1. Перегуда Є.В. Соціологія: навчальний посібник / Є.В. Перегуда та ін. К.: КНУБА, 2012. 140 с.
2. Політологія. Підручник/ За ред.. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. К.: ВЦ «Академія», 2015. 568 с.
3. Требін М. П. Соціально-політичні студії : навч. посіб. / М. П.Требін. Харків : Право, 2018. 544с.
4. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки). Підручник. К., 2019. 472с.

Змістовий модуль 2. Держава в політичній системі і. Політичні процеси та світова політика

Тема 8. ДЕРЖАВА – ОСНОВНИЙ СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ

Мета: розкрити сутність держави, її ознаки, функції та типи, а також взаємозв'язок із громадянським суспільством.

Питання для обговорення:

1. Поняття, визначальні ознаки та типи держави.
2. Форми державного правління і державного устрою.
3. Держава і громадянське суспільство.
4. Політичні режими: типології та загальна характеристика. Демократія та її основні характеристики

Основні терміни і поняття: держава, суверенітет, форма держави, форма територіального устрою, форма правління, форма державного

режим, публічна влада, монархія, республіка, унітарна держава, федерація, автономія, федерація, конфедерація.

Питання для дискусії:

1. Чи може суспільство функціонувати без держави? Яка форма правління краще забезпечує права громадян – республіка чи монархія?
2. Чим відрізняється демократія як політичний режим від авторитаризму?
3. Як держава взаємодіє з громадянським суспільством: партнерство чи контроль?
4. Чи може бути «ефективна» держава без демократії?
5. Чи завжди демократичні процедури (вибори, референдуми) гарантують справедливість у суспільстві?
6. У чому полягає небезпека надмірної концентрації влади в одній гілці або в одній особі?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Що є основною ознакою держави?*
 - А. Наявність політичної партії
 - Б. Територія без чітких кордонів
 - В. Суверенітет і система органів влади
 - Г. Релігійна організація
2. *До функцій держави належить:*
 - А. Вирощування продуктів
 - Б. Захист прав і свобод громадян
 - В. Управління політичними партіями
 - Г. Пропаганда
3. *Форма державного правління визначає:*
 - А. Територіальну організацію влади
 - Б. Джерела законодавства
 - В. Спосіб утворення вищих органів влади і взаємозв'язок між ними
 - Г. Соціальну політику держави
4. *Який тип державного устрою передбачає автономію регіонів при централізованій владі?*
 - А. Федерація
 - Б. Унітарна держава
 - В. Конфедерація
 - Г. Імперія

5. *До демократичних ознак держави належать усі, КРИМ:*
 - А. Пліуралізм і свобода слова
 - Б. Вільні вибори
 - В. Незалежність суду
 - Г. Однопартійна система
6. *Який політичний режим передбачає жорсткий контроль, заборону опозиції та цензуру?*
 - А. Демократія
 - Б. Лібералізм
 - В. Тоталітаризм
 - Г. Парламентаризм
7. *Яка держава має змішану форму правління?*
 - А. США
 - Б. Велика Британія
 - В. Франція
 - Г. Німеччина
8. *Що таке громадянське суспільство?*
 - А. Сукупність державних органів
 - Б. Спільнота громадян, які діють поза межами державної влади
 - В. Група виборців
 - Г. Економічний сектор держави
9. *Конституційна монархія — це:*
 - А. Монархія без парламенту
 - Б. Форма правління, де монарх має абсолютну владу
 - В. Монархія, влада якої обмежена конституцією
 - Г. Форма правління без глави держави
10. *Який з наведених політичних режимів найменше обмежує права громадян?*
 - А. Тоталітаризм
 - Б. Демократія
 - В. Авторитаризм
 - Г. Воєнна диктатура

Завдання для самостійної роботи:

Заповніть таблицю «Характеристика політичної системи країн» (кожен вибирає і заповнює у таблиці 10 країн).

Назва країни □	Конституція, рік прийняття □	Форма правління □	Вищі органи державної влади □	Територіальний устрій □	Державний режим □	Партійна система (годовні політ. партії) □
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□
□	□	□	□	□	□	□

Література

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
2. Левківський К. М., Піча В. М., Хома Н. М. Політологія: підручник для студентів вищих закладів освіти. Львів, 2014. 476 с.
3. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. Фоміна С.В. Локальні форми прямої демократії в європейських країнах. Право і суспільство. 2022. № 5. С. 22-27. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/4.pdf
6. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації. В 2-х т. Харків: Видавництво «Юридична думка». Т.1. 2018. 676 с. ; Т.2. 2019. 588 с.
7. Шляхтун П.П. Політологія (історія та теорія). Підручник. К.: Видавництво «Центр учбової літератури», 2019. 472 с.

ТЕМА 9. СОЦІАЛЬНА, ПРАВОВА ДЕРЖАВА І ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО (4 год.)

Мета – окреслити і вивчити ознаки, принципи і функції правової держави, конституційні засади, гарантії та забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Питання для обговорення:

1. Правова держава – конституційно-політичний ідеал. Ознаки правої держави.
2. Базові принципи правої держави. Конституційні засади правої держави. Функції правої держави.
3. Сучасна концепція правої держави.
4. Головні принципи формування сучасної правої держави. Верховенство права.

Основні терміни і поняття: правова держава, основний закон, верховенство права, конституція, громадянське суспільство, партисипація.

Питання для дискусії:

1. Які ознаки відрізняють правову державу від авторитарної чи тоталітарної?
2. Чи можна вважати Україну повністю правовою державою? Які перешкоди на цьому шляху?
3. Чим принцип верховенства права відрізняється від панування закону?
4. У чому полягає взаємозв'язок між правовою державою та громадянським суспільством?
5. Як забезпечуються права і свободи особи в умовах правої держави?
6. Чи можливе існування правої держави без активної участі громадян у політичному житті?
7. Які інституції виконують ключову роль у формуванні громадянського суспільства?
8. Партисипація: нова мода чи необхідність у сучасному демократичному суспільстві?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Що є головним принципом правої держави?*
 - А) Законодавча ініціатива президента
 - Б) Верховенство права
 - В) Влада більшості
 - Г) Пріоритет політичної стабільності
2. **Основний закон України – це:**
 - А) Цивільний кодекс

- Б) Закон про вибори
 - В) Конституція України
 - Г) Закон про Кабінет Міністрів
3. *До ознак правової держави не належить:*
- А) Поділ влади
 - Б) Дотримання прав і свобод
 - В) Пріоритет партійної дисципліни
 - Г) Юридична відповідальність влади
4. *Громадянське суспільство – це:*
- А) Сукупність органів державної влади
 - Б) Політичні партії при владі
 - В) Сфера добровільної самоорганізації громадян
 - Г) Парламентське представництво
5. *Партисипація означає:*
- А) Виконання наказів органів влади
 - Б) Участь громадян у прийнятті рішень
 - В) Репресії проти опозиції
 - Г) Заборону протестів
6. *Який документ проголошує Україну правовою державою?*
- А) Бюджетний кодекс
 - Б) Конституція України
 - В) Закон "Про політичні партії"
 - Г) Постанова Кабінету Міністрів
7. *Конституційні засади правової держави включають:*
- А) Однопартійну систему
 - Б) Виборність виконавчої влади
 - В) Розподіл влад, права людини, юридичну рівність
 - Г) Пріоритет міжнародного права
8. *Яка з наведених функцій є типовою для правової держави?*
- А) Зміцнення диктатури
 - Б) Забезпечення прав і свобод громадян
 - В) Контроль за приватною власністю
 - Г) Обмеження діяльності медіа
9. *Принцип поділу влади означає:*
- А) Підпорядкування всіх гілок виконавчій владі
 - Б) Взаємоконтроль та незалежність гілок влади

- В) Верховенство парламенту
 Г) Одноосібне управління державою
10. *Яке твердження правильне щодо верховенства права?*
- А) Закон завжди вище прав людини
 Б) Влада діє в межах і на підставі закону
 В) Можна порушувати закон заради стабільності
 Г) Закони мають вибірккову силу

Завдання для самостійної роботи:

Підготуйте презентацію до однієї із запропонованих тем:

1. Партисипація громадян як інструмент розвитку громадянського суспільства
2. Інституції громадянського суспільства: роль у демократичному контролі
3. Зарубіжний досвід становлення правової держави: порівняльний аналіз (на прикладі Німеччини, США, Франції тощо)
4. Етика і право: моральна основа правової держави
5. Роль молоді в розвитку громадянського суспільства в Україні
6. Електронна демократія та цифрова партисипація в умовах правової держави
7. Взаємодія держави та громадянського суспільства: сучасні тенденції
8. Соціальна держава як складова правової держави: український і європейський контекст
9. Ініціативи громадянського суспільства під час воєнного стану: приклади в Україні
10. Роль медіа та інформаційних технологій у зміцненні громадянського суспільства

Література

1. Овсієнко О. В. Розбудова соціальної держави в Україні: пошук оптимальної економічної моделі. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2013. № 3 (14). С. 34–46.
2. Хома Н. М. Моделі соціальної держави: світовий та український досвід: монографія. Київ: Юридична думка, 2012. 592 с.
3. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія:

- підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
4. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. Київ: Преса України, 1997. 80 с.
 5. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.
 6. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.

Тема 10. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ (4 год.)

Мета: ознайомленням із антикорупційним законодавством, неприпустимості корупції, розуміння діяльності та ухвалення рішень, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності

Питання для обговорення:

1. Засади антикорупційної політики в Україні.
2. Фінансовий контроль та моніторинг способу життя.
3. Дотримання законодавства про конфлікт інтересів та інших обмежень щодо запобігання корупції.
4. Етичні стандарти поведінки осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб. Викривачі корупції.
5. Підвищення ефективності запобігання та продії корупції.

Основні терміни і поняття: корупція, доброчесність, антикорупційне законодавство, конфлікт інтересів.

Питання для дискусії:

1. Чому корупція є системною загрозою для демократичного розвитку України?
2. Які основні цілі та пріоритети антикорупційної політики в Україні на сьогодні?
3. Як держава може балансувати між приватністю особи та суспільною необхідністю фінансового моніторингу?
4. Що таке конфлікт інтересів, і чому важливо його декларувати та уникати?

5. Як впливає етична поведінка посадовців на рівень довіри до державних інституцій?
6. Яку роль відіграють викривачі корупції в сучасній системі протидії корупції? Які гарантії їх захисту?
7. Чи може бути ефективною боротьба з корупцією без формування культури доброчесності в суспільстві?
8. Чи можна подолати корупцію лише каральними методами, без профілактики і освіти?
9. Яку роль у протидії корупції мають відігравати громадськість та медіа?
10. Які сфери суспільного життя, на вашу думку, залишаються найбільш вразливими до корупції? Як це змінити?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Який міжнародний документ є основоположним у боротьбі з корупцією на глобальному рівні?*
 - A. Європейська конвенція з прав людини
 - B. Статут Ради Європи
 - C. Конвенція ООН проти корупції
 - D. Лісабонський договір
2. *Яка структура в межах Ради Європи здійснює моніторинг антикорупційної політики країн-членів?*
 - A. Європейський суд з прав людини
 - B. GRECO
 - C. ОБСЄ
 - D. Євроюст
3. *Який документ визначає основні напрями державної політики України у сфері запобігання корупції?*
 - A. Кодекс України про адміністративні правопорушення
 - B. Закон України «Про державну службу»
 - C. Державна антикорупційна програма
 - D. Конституція України
4. *Який орган України здійснює досудове розслідування корупційних злочинів?*
 - A. НАЗК
 - B. Верховна Рада
 - C. НАБУ
 - D. Офіс Президента

5. Який орган контролює дотримання вимог фінансового декларування посадовцями?

- A. ВАКС
- B. СБУ
- C. Міністерство юстиції
- D. НАЗК

6. Хто має право розглядати справи про топ-корупцію в судовому порядку в Україні?

- A. Верховний Суд
- B. Вищий антикорупційний суд
- C. Конституційний Суд
- D. Апеляційні суди

7. Що таке конфлікт інтересів згідно з антикорупційним законодавством?

- A. Конфлікт між політичними партіями
- B. Суперечка між посадовими особами
- C. Ситуація, коли приватний інтерес особи впливає на виконання нею службових обов'язків
- D. Суперечка щодо майнових прав

8. Що з наведеного НЕ входить до повноважень НАЗК?

- A. Ведення реєстру декларацій
- B. Проведення досудового слідства
- C. Контроль за фінансуванням партій
- D. Перевірка конфлікту інтересів

9. Яка форма звітності є обов'язковою для державних службовців щодо доходів та майна?

- A. Усна звітність
- B. Щорічна податкова декларація
- C. Електронне декларування в Єдиному державному реєстрі декларацій
- D. Відомчий рапорт

10. Які особи зобов'язані подавати щорічну електронну декларацію?

- A. Всі працівники бюджетної сфери
- B. Тільки народні депутати
- C. Посадові особи, визначені Законом України «Про запобігання корупції»

Д. Усі громадяни України

Завдання для самостійної роботи:

Пройдіть один із онлайн курсів з питань запобігання корупції (з отриманням сертифікату) на навчальній платформі НАЗК (Національне агентство з питань запобігання корупції).

Наприклад: Основи антикорупції для всіх і кожного URL:

<https://study.nazk.gov.ua/kursi/courses/osnovi-antikorupciyi-dlya-vsih-i-kozhnogo/>

Література:

1. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
2. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>
3. OECD (2024), Посібник ОЕСР з публічної доброчесності, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5b2fe28c-uk>.
4. Національне агентство з питань запобігання корупції. *Офіційний веб-сайт*. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>

ТЕМА 11. ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ ТА ПАРТІЙНІ СИСТЕМИ
(2 год.)

Мета: розкрити сутність політичної партії, її ознаки, функції та типологію.

Питання для обговорення:

1. Поняття політичні партії, їх сутність, організація і функції.
2. Класифікація політичних партій.
3. Партійні системи.

Основні терміни і поняття: партія, партійна система, програма партії, статут партії, соціальна база партії, партійний електорат.

Питання для дискусії:

1. Чи є політичні партії справжніми виразниками інтересів громадян у сучасній Україні?
2. Чим партійна система США відрізняється від європейських багатопартійних систем – що краще для демократії?
3. Чи повинні політичні партії фінансуватись державою? Які є ризики та переваги?
4. Чи має право партія, заснована навколо однієї особи, представляти інтереси великої кількості громадян?
5. Яка роль ідеології у сучасних політичних партіях: необхідність чи формальність?
6. Чи варто обмежувати створення нових політичних партій, якщо їхня кількість ускладнює формування влади?
7. Чи може багатопартійність призводити до політичної нестабільності? Наведіть приклади.
8. Яким чином політичні партії мають адаптуватись до викликів цифрової епохи (мережі, медіа, фейкові новини)?
9. Чи варто запроваджувати обов'язкову політичну освіту для членів партій?
10. Чи є ефективними виборчі програми партій як механізм комунікації з виборцями, чи це лише формальність?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Що таке політична партія?*
 - А) Група громадян для відпочинку
 - Б) Організація, яка представляє інтереси армії
 - В) Добровільне об'єднання громадян для участі в політичному житті
 - Г) Державний орган управління
2. *Яка з наведених функцій є характерною для політичних партій?*
 - А) Проведення перепису населення
 - Б) Представлення інтересів громадян
 - В) Видача паспортів
 - Г) Збирання податків
3. *Що є основним документом, у якому партія визначає свої цілі та засоби їх досягнення?*
 - А) Декларація прав людини
 - Б) Програма партії

- В) Угода з парламентом
Г) Постанова уряду
4. *Який документ визначає структуру та внутрішній порядок діяльності політичної партії?*
А) Конституція України
Б) Програма партії
В) Статут партії
Г) Коаліційна угода
5. *Що таке партійна система?*
А) Організація парламенту
Б) Сукупність усіх партій, що існують у державі та взаємодіють між собою
В) Державна виборча комісія
Г) Кабінет Міністрів
6. *Яка партійна система передбачає наявність двох основних партій, що змагаються за владу?*
А) Багатопартійна
Б) Однопартійна
В) Двопартійна
Г) Квазіпартійна
7. *До однопартійної системи належать:*
А) Демократичні режими
Б) Авторитарні або тоталітарні режими
В) Республіки з федеративним устроєм
Г) Парламентські монархії
8. *Соціальна база партії – це:*
А) Приміщення партійного офісу
Б) Сукупність соціальних груп, які підтримують партію
В) Бюджет партії
Г) Місця для проведення з'їздів
9. *Партійний електорат – це:*
А) Партійні активісти
Б) Органи внутрішньої безпеки партії
В) Громадяни, які голосують за партію
Г) Члени політбюро
10. *Що характерно для багатопартійної системи?*
А) Домінування однієї партії

- Б) Відсутність політичної конкуренції
- В) Політична конкуренція між багатьма партіями
- Г) Повна заборона опозиції

Завдання для самостійної роботи:

Поділіться на групи (по 4-5 осіб) та підготуйте аналіз одного із кейсів:

Кейс 1. «Партія одного лідера»

У країні з парламентською формою правління на виборах перемагає новостворена партія, яка не має чіткої ідеології, але має харизматичного лідера. Після формування уряду з'ясовується, що рішення приймаються одноосібно, а партійна структура – формальна.

Запитання до кейсу:

- Чи можна таку партію вважати демократичною?
- Які ризики для демократичного процесу?
- Які механізми можуть запобігти домінуванню особистості у партійній системі?

Кейс 2. «Гроші і партії»

Журналісти розслідують справу: велика політична партія отримувала фінансування від великої корпорації, натомість просувала закони, вигідні спонсорам.

Запитання до кейсу:

- Чи є це порушенням демократичних принципів?
- Як регулювати фінансування партій?
- Який вплив це має на довіру до партій і виборів?

Кейс 3. «Молодіжна партія»

Університетська молодь створює нову політичну партію, яка виступає за реформу освіти та цифровізацію. Вона активно працює в соцмережах, але її не допускають до виборів через формальні порушення у реєстрації.

Запитання до кейсу:

- Чи є партійна система в цій ситуації відкритою?
- Як заохотити молодь до політичної участі?
- Чи потрібні спрощені механізми реєстрації нових партій?

Кейс 4. «Коаліція протиріч»

Після виборів жодна партія не отримала більшості. Для формування уряду створюється коаліція з трьох партій із протилежними поглядами. Через це уряд неефективний і нестабільний.

Запитання до кейсу:

- Які переваги й недоліки коаліційних урядів?
- Як знайти баланс між політичною різноманітністю та стабільністю?
- Яка партійна система зменшує ризик подібної ситуації?

Література:

1. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: Національна академія управління, 2016. 232с.
2. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180с
3. Основи демократії: підручник для студентів вищих навч. закладів / за заг. ред.. А. Ф. Колодій. Третє вид., оновл. і доп. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. Політологія: підручник / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. Київ: Академія, 2015. 568 с.

ТЕМА 12. ПОЛІТИЧНА ЕЛІТА І ЛІДЕРСТВО (2 год.)

1. Особистість як суб'єкт та об'єкт політики. Форми політичної участі.
2. Політичне лідерство.
3. Політичні еліти як суб'єкти політики.

Основні терміни і поняття: еліта, політична еліта, політична участь, політичне лідерство, системи рекрутування політичних лідерів, відкриті та закриті еліти.

Питання для дискусії:

1. У чому полягає подвійна роль особистості як суб'єкта та об'єкта політики?

2. Які форми політичної участі громадян є найефективнішими в сучасному суспільстві?
3. Що відрізняє політичне лідерство від адміністративного керівництва?
4. Якими якостями має володіти ефективний політичний лідер у ХХІ столітті?
5. Як змінюється роль політичного лідера в умовах війни, кризи або нестабільності?
6. Які ризики виникають за умов надмірної закритості політичних еліт?
7. Чим відрізняються відкриті та закриті еліти? Яка модель є кращою для демократії?
8. Які механізми рекрутування політичних лідерів існують в Україні? Наскільки вони прозорі та ефективні?
9. Яку роль у формуванні політичних еліт відіграють ЗМІ, соціальні мережі та громадська думка?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Що таке політична еліта?*
 - А) Група громадян, яка завжди підтримує владу
 - Б) Соціальна група, яка має вирішальний вплив на прийняття політичних рішень
 - В) Представники опозиції
 - Г) Всі виборці, які голосують на виборах
2. *Політичне лідерство – це:*
 - А) Домінування однієї особи в партії
 - Б) Здатність впливати на політичні процеси та поведінку інших
 - В) Призначення посадових осіб
 - Г) Авторитарне управління
3. *До основних рис політичного лідера не належить:*
 - А) Харизма
 - Б) Вміння переконувати
 - В) Прагнення до змін
 - Г) Пасивність
4. *Яка форма політичної участі є найбільш поширеною в демократичному суспільстві?*
 - А) Участь у виборах

- Б) Ознайомлення з політичними новинами
 - В) Обговорення політики в соціальних мережах
 - Г) Відвідування мітингів
5. *Що відрізняє відкриту еліту від закритої?*
- А) Прозорий доступ нових учасників
 - Б) Її члени завжди обираються народом
 - В) Вона формується лише з інтелектуалів
 - Г) Відсутність внутрішніх правил
6. *Закрита еліта характеризується:*
- А) Демократичним відбором кадрів
 - Б) Доступністю політичної кар'єри для всіх
 - В) Обмеженим доступом до влади
 - Г) Переважно молодим складом
7. *Рекрутування політичної еліти — це:*
- А) Процес її фінансування
 - Б) Система формування та добору нових представників до еліти
 - В) Ротація у парламенті
 - Г) Політична пропаганда
8. *До якого типу лідерства належить лідер, який ґрунтує свою владу на традиції та авторитеті предків?*
- А) Раціонально-легальне
 - Б) Харизматичне
 - В) Традиційне
 - Г) Емоційне
9. *Політична участь – це:*
- А) Участь у комерційних проєктах держави
 - Б) Діяльність громадян, спрямована на вплив на політичну владу
 - В) Робота у ЗМІ
 - Г) Прийом до державної служби
10. *Хто з дослідників запропонував типологію лідерства: традиційне, харизматичне, раціонально-легальне?*
- А) Карл Маркс
 - Б) Макс Вебер
 - В) Джон Локк
 - Г) Ганс Морґентау

Завдання для самостійної роботи:

Підготуйтеся до проведення рольової гри в аудиторії, розподіліть ролі.

Тема: «Політичний лідер у кризових умовах: випробування авторитету»

Ситуація: Уявіть, що країна перебуває в умовах політичної та економічної нестабільності. Населення розчароване владою, рівень довіри до політичних еліт — критично низький. Парламентська коаліція розпадається, а на горизонті – дострокові вибори.

У цьому контексті з'являється новий політичний лідер, який обіцяє «перезапуск системи», оновлення еліт, відкритість та реальну відповідальність.

Учасники рольової гри

1. *Політичний лідер* (харизматична фігура, новий гравець на політичній арені)
2. *Представник старої еліти* (член правлячої партії)
3. *Журналіст* (висвітлює події й ставить гострі питання)
4. *Активіст громадської організації* (представник громадянського суспільства)
5. *Політолог* (експерт, який аналізує ситуацію)
6. *Молодий виборець / студент* (символ активної частини населення)
7. *Представник бізнесу / інвестор* (зацікавлений у стабільності)
8. *Модератор* (викладач або студент, який веде обговорення)

Завдання для учасників:

- Висловити свою позицію щодо:
- Яким має бути лідер у перехідний період?
- Чи потрібно змінювати склад політичної еліти?
- Як забезпечити відкритість та підзвітність політичної влади?
- Аргументовано відстояти інтереси своєї «сторони».

Література:

1. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180 с.
2. Лісовська Ю. П., Лісовський П. М., Подоляка С. А. Правова держава: історія, теорія, методологія: навч. посіб. Київ: Видавничий дім «Кондор», 2018. 348 с.
3. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с

ТЕМА 13. ПОЛІТИЧНА СВІДОМІСТЬ ТА ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА (2 год.)

Мета: розкрити сутність і зміст політичної свідомості і культури, їх ознаки, функцію та типологію.

1. Структура і зміст політичної свідомості.
2. Сучасні політичні ідеології.
3. Поняття та функції політичної культури.

Основні поняття і терміни: політична свідомість, суспільний настрій, політична теорія, політичні знання, політична психологія, ідеологія, політична ідеологія, лібералізм, консерватизм, соціалізм, комунізм, соціал-демократія.

Питання для дискусії:

1. У чому полягає відмінність між буденною і теоретичною політичною свідомістю?
2. Яким чином формується політична свідомість особистості?
3. Яка роль лібералізму, консерватизму, соціалізму та комунізму у формуванні політичних систем?
4. У чому полягає сутність націоналізму та фашизму як політичних ідеологій?
5. Яким є взаємозв'язок між політичною свідомістю і політичною культурою?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Що є головними складовими політичної свідомості?
 - А) Політичні знання, емоції, переконання, установки
 - Б) Закони, укази, декрети
 - В) Економічні інтереси, соціальні потреби
 - Г) Моральні норми, естетичні цінності
2. Яка з наведених характеристик притаманна буденній політичній свідомості?
 - А) Теоретичний аналіз політичних процесів
 - Б) Узагальнене наукове розуміння політики
 - В) Повсякденне сприйняття політичної дійсності
 - Г) Академічне дослідження політичної реальності
3. Що найчастіше впливає на формування політичної свідомості особистості?
 - А) Природне середовище

- Б) Політична соціалізація
 - В) Економічна активність
 - Г) Рівень інтелекту
4. *Що з наведеного найточніше визначає політичну ідеологію?*
- А) Система релігійних поглядів
 - Б) Сукупність економічних цілей держави
 - В) Система ідей, поглядів, переконань щодо політики
 - Г) Форма політичного правління
5. *Яка з наведених функцій не притаманна політичній ідеології?*
- А) Орієнтаційна
 - Б) Комунікативна
 - В) Прогностична
 - Г) Генетична
6. *Яка ідеологія проголошує свободу особистості та мінімальне втручання держави?*
- А) Консерватизм
 - Б) Комунізм
 - В) Лібералізм
 - Г) Фашизм
7. *Яка політична ідеологія виступає за рівність, колективну власність і централізоване управління?*
- А) Лібералізм
 - Б) Консерватизм
 - В) Соціалізм
 - Г) Націоналізм
8. *Що характерне для фашистської ідеології?*
- А) Відмова від державного контролю
 - Б) Повага до політичного плюралізму
 - В) Авторитаризм і культ вождя
 - Г) Принцип народного суверенітету
9. *Що таке політична культура?*
- А) Структура органів державної влади
 - Б) Сукупність поглядів, норм, цінностей у сфері політики
 - В) Форма політичної організації суспільства
 - Г) Ідеї, що використовуються у виборчій кампанії
10. *Яка функція не належить до функцій політичної культури?*
- А) Інтегративна

- Б) Прогностична
- В) Мобілізаційна
- Г) Культурно-естетична

Завдання для самостійної роботи:

Напишіть есе на одну із тем:

- 1) «Значення політичної свідомості для стабільності політичної системи»
- 2) Роль ЗМІ у формуванні політичної свідомості та культури суспільства

Література:

1. Баранівський В. Ф. Політологія: підручник. Київ: Національна академія управління, 2016. 232с.
2. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2017. 180с
3. Основи демократії: підручник для студентів вищих навч. закладів / за заг. ред. А. Ф. Колодій. Третє вид., оновл. і доп. Львів: Астролябія, 2009. 832 с.
4. Політологія: навчально-методичний посібник (у схемах і таблицях) / за наук. ред. проф. В. С. Бліхара. Львів: ПП «Арал», 2018. 540 с.
5. Політологія: підручник / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. Київ: Академія, 2015. 568 с.

ТЕМА 14. ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ (2 год.)

Мета: розкрити сутність і зміст політичних процесів, політичних конфліктів і криз, ознайомитись із специфікою різних виборчих систем.

1. Політичний розвиток і модернізація
2. Політичні конфлікти і кризи.
3. Виборча система та виборчий процес

Основні терміни і поняття: політичний розвиток, модернізація, політична криза, політичний конфлікт, революція, переворот, політична культура, вибори, виборча система, виборчий процес, мажоритарна виборча система, пропорційна виборча система.

Запитання для дискусії:

1. Чи можуть політичні конфлікти бути корисними для розвитку демократії?
2. Чим політична криза відрізняється від політичного конфлікту – лише масштабом, чи є суттєві відмінності?
3. Які наслідки має політична криза для суспільства та держави: деструктивні чи трансформаційні?
4. Чи можуть масові протести в демократичному суспільстві розглядатися як форма політичної кризи?
5. Які шляхи запобігання політичним конфліктам у сучасній Україні є найефективнішими?
6. Чи можливе повне уникнення політичних конфліктів у правовій державі?
7. Роль ЗМІ в ескалації або врегулюванні політичних конфліктів: допомога чи загроза?
8. Яка роль опозиції в запобіганні або розгортанні політичної кризи?
9. Чи є політична нестабільність загрозою для громадянських прав і свобод?
10. Чи справедливим є використання позапарламентських форм боротьби (страйки, мітинги, акції) у відповідь на політичну кризу?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. *Що з наведеного є основною ознакою політичного конфлікту?*

- A. Участь релігійних організацій
- B. Зіткнення інтересів суб'єктів політики
- B. Поширення політичної апатії
- Г. Використання виборчої системи

2. *Причиною виникнення політичного конфлікту найчастіше є:*

- A. Розвиток правової держави
- B. Ігнорування культурних відмінностей
- B. Протиріччя між політичними інтересами суб'єктів
- Г. Прийняття нової Конституції

3. *Який із перелічених типів конфлікту є політичним за своєю сутністю?*

- A. Міжетнічний конфлікт
- B. Конфлікт між парламентом і урядом щодо розподілу повноважень
- B. Конфлікт між роботодавцем і працівником
- Г. Конфлікт між студентами та адміністрацією вишу

4. Що з наведеного найточніше визначає поняття політичної кризи?
- А. Втрата авторитету церкви в суспільстві
 - Б. Військове протистояння між державами
 - В. Різке зниження рівня політичної стабільності та ефективності влади
 - Г. Посилення культурної ідентичності нації
5. Який з наведених способів є конструктивним вирішенням політичного конфлікту?
- А. Використання сили
 - Б. Поширення дезінформації
 - В. Переговори між сторонами конфлікту
 - Г. Блокування діяльності парламенту
6. Політична криза найчастіше настає тоді, коли:
- А. Підвищується економічне зростання
 - Б. Виникає тривала неможливість сформувати уряд
 - В. Відбуваються регулярні вибори
 - Г. Політичні партії дотримуються ідеологічної єдності
7. До радикальних форм вирішення політичного конфлікту належить:
- А. Референдум
 - Б. Парламентські слухання
 - В. Державний переворот
 - Г. Діалог між опозицією та владою
8. Одним з індикаторів політичної кризи в державі є:
- А. Підвищення політичної участі населення
 - Б. Зростання довіри до органів влади
 - В. Зниження ефективності функціонування політичних інститутів
 - Г. Розвиток громадянського суспільства
9. Політичний конфлікт за масштабом, що охоплює всю державу, називається:
- А. Глобальним
 - Б. Регіональним
 - В. Локальним
 - Г. Загальнонаціональним
10. Який із перелічених етапів не є частиною динаміки політичного конфлікту?
- А. Загострення протиріч
 - Б. Розв'язання конфлікту

- В. Виявлення джерела конфлікту
- Г. Формування державної ідеології

Завдання для самостійної роботи:

Описати особливості однієї із виборчих систем (мажоритарної, пропорційної чи змішаної) , та навести приклади використання у 2-3 країнах.

Література:

1. Баранівський В.Ф. Політологія: Підручник/В.Ф. Баранівський.- Київ: Національна академія управління, 2016. 232с.
2. Воронянський О. В., Кулішенко Т. Ю., Скубій І. В. Політологія: підручник. Харків, ХНТУСГ імені Петра Василенка, 2016. 180с
3. Левківський К.М., Піча В.М., Хома Н.М. Політологія: Підручник для студентів вищих закладів освіти. Львів, 2014. 476 с.
4. Політологія. Підручник/ За ред.. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. К.: ВЦ «Академія», 2015. 568 с.
5. Требін М. П. Соціально-політичні студії : навч. посіб. / М. П.Требін. Харків : Право, 2018. 544с.
6. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки). Підручник. К., 2019. 472с.

ТЕМА 15. ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ (3 год)

Мета: розкрити сутність і зміст геополітики, світового політичного процесу.

Питання для обговорення:

1. Світовий політичний процес: поняття, суб'єкти, закономірності.
2. Зовнішня політика: сутність, основні цілі.
3. Поняття міжнародних відносин.
4. Україна в системі міжнародних політичних відносин.

Основні терміни і поняття: глобалізація, глобальні проблеми, зовнішня політика, міжнародні відносини, геополітичні інтереси, євроінтеграція.

Запитання для дискусії:

1. Як змінювалися міжнародні відносини в умовах глобалізації?
2. Що таке глобальні проблеми людства? Якими є їхні основні ознаки?
3. Яка роль України в сучасному міжнародному співтоваристві?
4. У чому полягає сутність сили держави в міжнародних відносинах?
5. Які є основні напрями зовнішньої політики України?
6. Яку роль у міжнародних відносинах відіграють міжурядові та неурядові міжнародні організації?

Тестові завдання для самоконтролю:

1. Хто з учених Римського клубу увів у науковий обіг термін "глобалізація"?

- А. Ф. Фукуяма
- Б. Е. Ласло
- В. Г. Моргентау
- Г. С. Гантінгтон

2. Що є головною метою справжньої глобалізації згідно з навчальним матеріалом?

- А. Панування транснаціональних корпорацій
- Б. Збагачення країн-лідерів
- В. Створення світового порядку на засадах соціальної справедливості
- Г. Формування єдиного світового уряду

3. До якої з груп глобальних проблем належить екологічна проблема?

- А. Міжнародних відносин
- Б. Взаємовідносин особи і суспільства
- В. Взаємодії людини і природи
- Г. Глобальних економічних інтересів

4. Який із наведених факторів НЕ належить до характеристик сили держави в міжнародних відносинах?

- А. Військовий потенціал
- Б. Кількість інтернет-користувачів
- В. Промислове виробництво
- Г. Економічна безпека громадян

5. Що є основною метою дипломатії в системі міжнародних відносин?

- А. Розповсюдження культури країни
- Б. Представлення національних інтересів за кордоном
- В. Створення союзів із транснаціональними корпораціями
- Г. Організація воєнних коаліцій

6. Встановіть відповідність між типами глобальних проблем і прикладами:

1. Проблеми міжнародних відносин	А. Конфлікти, війни
2. Проблеми взаємин особи і суспільства	Б. Екологічна криза
3. Проблеми взаємодії людини і природи	В. Соціальна нерівність

7. Які з наведених рис характерні для сучасних міжнародних відносин? (Оберіть три правильні відповіді)

- А. Взаємозв'язок економічних і політичних процесів
- Б. Абсолютна стабільність усіх міжнародних акторів
- В. Тенденція до глобалізації
- Г. Вплив міжнародних організацій
- Д. Зменшення ролі держав у міжнародних справах

Завдання для самотійної роботи:

Написати реферат на одну із запропонованих тем:

1. Зовнішня політика України: виклики та перспективи у XXI столітті
2. Глобалізація: позитивні та негативні наслідки для світової спільноти
3. Роль міжнародних організацій у забезпеченні глобальної безпеки.
4. Глобальні проблеми людства: шляхи вирішення екологічної кризи.
5. Україна в системі міжнародних відносин: між Сходом і Заходом.
6. Дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики.
7. «М'яка сила» як сучасний інструмент впливу в зовнішній політиці
8. Поняття національних інтересів у сучасній зовнішній політиці
9. Сила держави у міжнародних відносинах: військові та невійськові чинники

Література:

1. Політологія. Підручник/ За ред.. О.В.Бабкіної, В.П.Горбатенка. К.: ВЦ «Академія», 2015. 568 с.
2. Требін М. П. Соціально-політичні студії : навч. посіб. / М. П.Требін. Харків : Право, 2018. 544с.
3. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки). Підручник. К., 2019. 472с.

КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Виконання КПЗ є одним із обов'язкових складових модулів залікового кредиту з дисципліни «Суспільно-політичні студії». КПЗ виконується самостійно кожним студентом. При виконанні КПЗ здобувачі вищої освіти повинні показати:

- володіння понятійно-категоріальним апаратом дисципліни;
- знання нормативно-правових документів;
- самостійний виклад матеріалу;
- навички написання наукової доповіді, статті, тез.

Варіанти КПЗ дисципліни «Суспільно-політичні студії»

1. Сутність і зміст політики.
2. Політичні доктрини античності.
3. Політичні відносини і їх суб'єкти.
4. Політика та ідеологія.
5. Політична еліта та лідерство в Україні: історія і сьогодення.
6. Демократія як форма організації і здійснення влади.
7. Раціоналістичні концепції політики.
8. Ліберальна демократія як оптимальне поєднання свободи, народовладдя і закону.
9. Політичне життя суспільства: сутність, основні закономірності та історичні форми.
10. Суть соціальної структури суспільства та її основні підструктури.
11. Зміст соціальної стратифікації та її типи.
12. Сутність, типологія і механізм політичного лідерства.
13. Як співвідносяться засоби політики (сила, мораль, право): постановка проблеми.
14. Політичні партії: сутність і типологія.
15. Основні школи і течії сучасної зарубіжної політології.
16. Політика в системі ціннісних орієнтацій особи.
17. Типологія партійних систем.
18. Соціальна структура суспільства – фундамент політичного життя.
19. Проблеми Конституції, держави і політичного устрою в українській політичній думці на початку ХУІІІ ст..
20. Основні риси політичного режиму в Україні на сучасному етапі.
21. І.Франко про історичний характер держави і політичної влади.

22. Складові елементи соціального інституту.
23. Види та етапи утворення соціальних інститутів.
24. Поняття міжнародних відносин.
25. Інтегральний націоналізм Д.Донцова.
26. Особистість як об'єкт та суб'єкт соціальних відносин.
27. Особистість як соціальна система за Т. Парсонсом.
28. Україна як суб'єкт геополітики в умовах російської агресії 2022 року.
29. Перспективи вступу України до Європейського Союзу.
30. Утвердження української національної ідентичності

Ще одним варіантом КППЗ може бути підготовка у групі (2-4 особи) відеоматеріалу, подкасту, відеоконференції (або дискусійного клубу) на одну із актуальних суспільно-політичних проблем у світовому політичному процесі.

Оцінка КППЗ (у 100 -бальній шкалі) включає:

- Змістовність та оформлення;
- захист здобувачем сформульованих у роботі наукових результатів;
- відповіді автором на запитання викладача та студентів-одногрупників, які стосуються тематики.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

1. Волович В.І., Горлач М.,Жиленкова І.,Кремень В. Соціологія: Підручник. К : ЦУЛ. 2021. 808 с. ISBN : 9789663648316
2. Іванов Микола Теоретичні засади та практичні завдання оптимізації політичної системи сучасного українського суспільства *Політичні дослідження*. 2023. № 1 (5). С. 36-47. URL: <https://ipiend.gov.ua/publication/politychni-doslidzhennia-2023-1-5/>
3. Демократія: від теорії до практики. Підручник курсу. Міжнародна фундація виборчих систем, 2018. URL: <https://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/02/IFES-Ukraine-Democracy-from-Theory-to-Practice-Course-Reader-v1-2018-08-29-Ukr.pdf>
4. Кабанов О., Заярний О., Мироненко В. Довідник із громадянських (особистих), політичних та інших прав людини в умовах воєнного стану. Київ, 2022. 185 с.

5. Кузьменко Т. М. Соціологія. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2019. 320 с.
6. Малиновський В. Я. Децентралізована держава – основа народовладдя. *Політико-правова культура українського народу в контексті модерного державотворення*: зб. матеріалів XXXII Харків. політ. читань (м. Харків, 12 квіт. 2019 р.). Харків: Право, 2019. С. 44–48.
7. Малиновський В. Я. Основні концепції місцевого самоврядування. *Громадівська модель самоврядування в Україні*: колект. монографія / за заг. ред. Ю. М. Бардачова, І. П. Лопушинського, Р. М. Плюща. Херсон: ФОП Вищемирський В. С., 2019. С. 35–53.
8. Малиновський В. Я. Роль держави та її інститутів в умовах сучасних викликів. *Державотворчі процеси в Україні: реалії сьогодення* : тези доповідей за матеріалами Всеукр. наук.-практ. конф., 24 квіт. 2020 р., м. Луцьк–Ужгород: РІК-У, 2020. С. 68-73.
9. Політологія : підручник / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, І. О. Поліщук, О. М. Сахань ; за ред. М. П. Требі на. – 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2018. 462 с.
10. Посібник з освіти в області прав людини за участі молоді 2020 р. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/democracy>
11. Соціологія: навчальний посібник для студентів усіх спеціальностей денної форми навчання, що вивчають «Соціологію» / О. В. Горпинич, О. Ю. Клименко, Л. М. Москаленко, М. С. Труш, В. Ф. Ятченко. Київ: ДУТ, 2019. 235 с. https://duikt.edu.ua/uploads/1_1868_64391381.pdf
12. Фоміна С.В. Локальні форми прямої демократії в європейських країнах. *Право і суспільство*. 2022. № 5. С. 22-27. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/5_2022/4.pdf
13. Шемшученко Ю. С., Скрипнюк О. В. Громадянське суспільство в Україні: сучасний стан, виклики, стратегія модернізації. В 2-х т. Харків: Видавництво «Юридична думка».
14. Т.1. 2018. 676 с. ; Т.2. 2019. 588 с.
15. Шляхтун П.П. Політологія (історія та теорія). Підручник. К. : Видавництво «Центр учбової літератури», 2019. 472 с. ISBN 978-611-01-0097-7
16. Цивілізаційна ідентичність українства: історія і сучасність / авт. кол.: О. Рафальський (керівник), Я. Калакура (науковий

редактор), О. Калакура, М. Юрій. Київ : ІПіЕнД ім. І. Кураса НАН України, 2022. 512 с. URL:

<https://ipiend.gov.ua/publication/tsyvilizatsijna-identychnist-ukrainstva-istoriia-i-suchasnist/>

17. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
18. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки. [Постанова Кабінету Міністрів України від 4 березня 2023 р. № 220](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF#Text>
19. OECD (2024), Посібник ОЕСР з публічної доброчесності, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/5b2fe28c-uk>.

Інформаційні ресурси

1. Платформа прав людини: веб-сайт. URL: <https://www.ppl.org.ua/zustrich-z-rozrobnikami-zakonu-ukra%20ni-pro-media.html>
2. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф.Кураса НАН України . Офіційний веб-сайт. URL: <https://ipiend.gov.ua/>
3. Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) URL: <https://niss.gov.ua/>
4. Український інститут майбутнього. Офіційний веб-сайт. URL:<https://uifuture.org/>
5. *Український центр економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова (Центр Разумкова)* . URL: <https://razumkov.org.ua/>
6. Національне агенство з питань запобігання корупції. Офіційний веб-сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/>

ФОРМИ КОНТРОЛЮ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Перед початком вивчення дисципліни здобувачі мають бути ознайомлені з тривалістю вивчення теми (кількість занять); кількістю й тематикою обов'язкових робіт і термінами їх проведення; умовами оцінювання.

Система оцінювання результатів навчання здобувачів освіти обов'язкова для використання у ході їх підготовки відповідно до освітньої програми/навчальних планів та включає такі контрольні заходи:

- поточний контроль;
- модульний контроль;
- підсумковий контроль.

Поточний контроль – форма контролю, котра проводиться регулярно і дає можливість перевірити засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних знань, практичних умінь і навичок, а також самостійну роботу. Поточний контроль здійснюється у процесі відвідування здобувачем аудиторних занять та роботи на них, зокрема оцінюється рівень його підготовки до практичних і семінарських занять, усні відповіді під час дискусії та розв'язання групових завдань, виконання письмових аудиторних, позааудиторних індивідуальних завдань та завдань для самостійної роботи. Додаткові бали здобувач отримує за активну участь у науковій діяльності, зокрема підготовку та участь у науково-практичних конференціях, круглих столах, написанні наукових статей тощо. При організації поточного контролю застосовуються критерії оцінювання за 100-бальною шкалою згідно з робочою програмою навчальної дисципліни. Оцінка з поточного контролю визначається як середня арифметична оцінка з усіх навчальних занять та розраховується при оцінюванні після проведення останнього у семестрі практичного навчального заняття.

Модульний контроль передбачає проміжне оцінювання якості засвоєння здобувачем освіти теоретичного і практичного матеріалу за певним змістовим модулем навчальної дисципліни (освітнього компонента), передбачених робочою програмою. Він здійснюється на основі результатів модульної контрольної роботи за кожен змістовий модуль. Модульний контроль здійснюється у формі письмових завдань. При організації модульного контролю застосовуються критерії

оцінювання за 100-бальною шкалою згідно з робочою програмою навчальної дисципліни із застосуванням відповідного вагового коефіцієнта.

Підсумковий контроль проводиться з метою комплексного оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за національною шкалою і шкалою ЄКТС. Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни розраховується як середньозважена з оцінок, отриманих за всі залікові модулі, включаючи КППЗ

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Заліковий модуль 4	Підсумкова оцінка (залік)
Поточний контроль	Модульна контрольна робота 1	Модульна контрольна робота 2	КППЗ	Разом
100	100	100	100	100
40 %	20 %	20 %	20 %	100 %

Здобувач освіти вважається таким, що склав залік, якщо він за результатами його складання набрав 60 балів і більше за шкалою ЄКТС. Оцінювання знань здобувачів вищої освіти здійснюється відповідно до загальних критеріїв паралельно за: позитивною оцінкою – «зараховано», негативною оцінкою – «незараховано»; – 100-бальною накопичувальною шкалою ЄКТС.

Бали за шкалою ЛНТУ	За шкалою ЄКТС	Залік	Критерії оцінювання знань
90–100	A (відмінно)	зараховано	здобувач освіти вільно володіє програмним обсягом матеріалу, виявляє і демонструє особисті творчі здібності, вміє самостійно здобувати нові знання, демонструє ґрунтовні знання, вміння та практичні навички; без допомоги викладача

			знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, використовує набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, використовує методи наукового обґрунтування власних рішень, самостійно розкриває власні обдарування й нахили
85–89	В (дуже добре)	зараховано	здобувач освіти вільно володіє програмним обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною, обґрунтовує та аргументує свою думку
75–84	С (добре)	зараховано	здобувач вміє узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому, самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві; добирати окремі аргументи для підтвердження своїх думок
65–74	Д (задовільно)	зараховано	здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, демонструє знання і розуміння основних положень з допомогою викладача;

			поверхнево відтворює і аналізує навчальний матеріал, виправляє помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
60–64	Е (достатньо)	зараховано	здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну його частину відтворює на репродуктивному рівні або володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
35–59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)	незараховано	здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
0–34	F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)	незараховано	здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

Суспільно-політичні студії: методичні вказівки до семінарських занять та виконання самостійної роботи для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти освітньої програми «Медіакомунікації та PR» спеціальності С7 Журналістика денної та заочної форм навчання / уклад. О.М. Жук. Луцьк: ЛНТУ, 2025. 64 с.

Комп'ютерний набір і верстка: О.М. Жук

Редактор: О.М. Жук

